

Zasady oceniania na wiedzy o społeczeństwie – zakres rozszerzony – klasa 3A

Regulamin oceniania.

I Oceny cząstkowe:

A. obowiązkowe za:

1. Prace klasowe – ocena wagi cztery

- a) sprawdzian zapowiadany jest przynajmniej z tygodniowym wyprzedzeniem;
- b) zakres materiału obowiązującego na sprawdzianie określa nauczyciel
- c) wszystkie sprawdziany całogodzinne muszą być zaliczone na 30% punktów
- d) ocenę z pracy klasowej można poprawić w dowolnym terminie, nie później jednak niż do świąt Bożego Narodzenia dla pierwszego semestru i do końca maja dla drugiego semestru;
 - na poprawę sprawdzianu uczeń zobowiązany jest przygotować materiał obowiązujący na sprawdzianie,
 - w przypadku niepowodzenia na poprawie uczeń nie otrzymuje kolejnej oceny niedostatecznej;
- e) ocenę niedostateczną za pracę klasową można anulować poprzez przeczytanie i zaliczenie lektury (zamiast oceny celującej).
- f) napisanie sprawdzianu całogodzinnego jest obowiązkiem ucznia
 - w przypadku nieobecności ucznia na pracy klasowej uczeń ma obowiązek uzupełnić sprawdzian w ciągu 2 tygodni, termin ten może być przedłużony jedynie w przypadku przewlekłej choroby
 - w przypadku uchylania się od obowiązku napisania sprawdzianu w wyznaczonym terminie uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną, uzyskana w tym trybie ocena niedostateczna może zostać poprawiona i anulowana wg obowiązujących zasad

2. Kartkówki – ocena wagi dwa

- a) kartkówka sprawdza przede wszystkim systematyczność uczniów;
- b) do kartkówki nie można zgłosić się na ochotnika;
- c) na kartkówki obowiązuje materiał ostatnich dwóch jednostek lekcyjnych
- d) zadanie na kartkówce może mieć charakter krótkiej stylistycznej wypowiedzi, bądź ćwiczenia z tekstem źródłowym lub innym materiałem źródłowym;
- e) ocenę z kartkówki można poprawić jedynie w ciągu tygodnia po oddaniu kartkówek na poprawę kartkówki uczeń zobowiązany jest przygotować materiał trzech jednostek lekcyjnych, które obowiązywały w dniu kartkówki,
 - w przypadku niepowodzenia na poprawie uczeń nie otrzymuje kolejnej oceny niedostatecznej, ale nie może więcej razy poprawiać danej kartkówki;
- e) ocenę niedostateczną za kartkówkę można anulować poprzez przeczytanie i zaliczenie lektury

3. Oceny za pracę na lekcji - ocena wagi jeden

Uczniowie otrzymują za pracę na lekcji **oceny wagi jeden**. Kryteria przyznawania punktów za wypowiedzi ustne na lekcji:

- za samodzielną, swobodną wypowiedź z pamięci – 5., za odpowiedź w zasadzie samodzielną, ale z korzystaniem z notatek – 4.,
- za odpowiedź przeczytaną z kartki, ale samodzielnie przygotowaną i sparafrazowaną w stosunku do tekstu podręcznika – 3.,
- za odpowiedź przeczytaną i w dużych fragmentach niesamodzielną (przepisane fragmenty z podręcznika) – 2.,
- za zadanie wykonane niechlujnie, lub za brak zadania – 1.

4. Kryteria oceniania:

a) kryteria oceniania za prace o charakterze stylistycznym:

ocena bardzo dobra:

- paca wyczerpuje temat pod względem rzeczowym, chronologicznym i terytorialnym w zakresie wiadomości podanym w zeszycie ćwiczeniowym; tekst jest w zasadzie poprawny merytorycznie
- konstrukcja pracy jest właściwa; uczeń prawidłowo zrozumiał temat, trafnie dobrał i zorganizował materiał faktograficzny;
- uczeń wykazał się opanowaniem umiejętności historycznych takich jak: porównywanie, wnioskowanie uogólnianie, udowadnianie itp.
- styl wypowiedzi, język, ortografia i interpunkcja nie budzą większych zastrzeżeń
- forma graficzna pracy na ogół poprawna

ocena dobra:

- zawarty w pracy materiał faktograficzny w zasadzie wyczerpuje temat; występują drobne błędy rzeczowe;
- konstrukcja pracy jest na ogół poprawna; pewne zakłócenia i nieprawidłowości mają charakter sporadyczny; dopuszczalne drobne błędy w rozplanowaniu pracy;
- uczeń wykazał umiejętności historyczne w ograniczonym zakresie
- styl wypowiedzi, język, ortografia i interpunkcja nie budzą większych zastrzeżeń;
- forma graficzna pracy na ogół poprawna

ocena dostateczna:

- praca wyczerpuje temat w zakresie najbardziej podstawowych wiadomości. Występują poważne błędy rzeczowe;
- konstrukcja pracy jest nieprawidłowa: np. brak wstępu, logicznych powiązań; plan pracy nie rozwiązuje tematu;
- praca ma charakter przede wszystkim opisowy, odtwórczy; w bardzo małym stopniu uczeń podjął próbę stosowania wiadomości historycznych w nowych sytuacjach poznawczych np. ocena, porównanie;
- występują nieliczne błędy językowe, ortograficzne, interpunkcyjne;
- forma graficzna budzi zastrzeżenia;

ocena dopuszczająca:

- temat nie został właściwie opracowany; daje się odczuć brak wielu podstawowych wiadomości przewidzianych w zeszycie ćwiczeniowym; występują liczne błędy rzeczowe.

- kompozycja pracy jest niewłaściwa, na przykład występuje brak ujęcia materiału faktograficznego w chronologicznym następstwie, brak właściwych proporcji między częściami pracy; praca została zaplanowana w sposób nie odpowiadający tematowi;
- praca ma charakter wyłącznie opisowy, odtwórczy; uczeń nie podjął się zaprezentowania takich umiejętności jak: ocena, porównanie;
- w pracy występują liczne błędy stylistyczne, językowe, interpunkcyjne i ortograficzne
- forma pracy trudna do zaakceptowania – brak akapitów, nieczytelne pismo, liczne nieestetyczne zakreślenia;

ocena niedostateczna:

- temat nie został opracowany nawet w części; brak niezbędnego minimum podstawowych wiadomości określonych dyspozycjami zamieszczonymi w ćwiczeniach; występują liczne błędy rzeczowe;
- praca pozbawiona jakiegokolwiek koncepcji – stanowi zlepek przypadkowo dobranych informacji na temat wydarzeń historycznych; uczeń często wykracza w sposób nie uzasadniony poza ramy określone tematem.
- charakter pracy zdecydowanie odtwórczy; uczeń nie wykazał się opanowaniem niezbędnych umiejętności historycznych;
- w pracy występuje duża ilość błędów stylistycznych, językowych, interpunkcyjnych i ortograficznych;
- praca jest rażąco nieestetyczna;

b. w przypadku pracy o charakterze tekstowym przy pytaniach uczeń informowany jest o ilości możliwych do zdobycia punktów za każde zadanie; oceny przydzielane są po uzyskaniu przez ucznia określonej procentowo ilości punktów:

1	ocena niedostateczny	0–39 %
2	ocena dopuszczający	40–54 %
3	ocena dostateczny	55–70 %
4	ocena dobry	71–85 %
5	ocena bardzo dobry	85–94 %
6	ocena celujący	95-100 %

B. Oceny dodatkowe za:

1. Referaty – ocena wagi dwa

za referaty przygotowane w domu i wygłoszone na lekcji lub na sesji popularno-naukowej uczeń otrzymuje oceny w skali 4-6

- ocenę 6 otrzymuje uczeń, który przygotował bardzo wartościowe pod względem merytorycznym wystąpienie, cechujące się wysokim poziomem samodzielności zarówno na poziomie przygotowania tekstu, jak i w czasie jego wygłaszania (wypowiedź ustna z pamięci),
- ocenę 5 otrzymuje uczeń który samodzielnie przygotował tekst wartościowego pod względem merytorycznym wystąpienia, ale nie zdołał wygłosić go z pamięci,
- ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który przygotował niepełną wypowiedź, która ponadto wyraźnie stanowi kompilację nie do końca przemyślanych i zrozumianych fragmentów tekstu źródłowego

2. Lektury – ocena wagi dwa

- lekturą może być każda książka popularnonaukowa lub naukowa z zakresu historii omawianej w danej klasie
- wybór książki należy każdorazowo konsultować z nauczycielem

lektury uczniowie zaliczają podczas rozmowy nauczającej, której celem jest ustalenie, czy uczeń książkę faktycznie przeczytał,

- za zaliczoną lekturę uczeń otrzymuje ocenę celującą
- ocenę celującą uczeń może przeznaczyć na wykreślenie oceny niedostatecznej każdej wagi, którą otrzymał za sprawdzian, kartkówkę, lub nie zgłoszony brak ćwiczeń

3. Artykuły – ocena wagi jeden

- Uczeń może zaliczać artykuły ponadobowiązkowe
- artykuły uczniowie zaliczają pisemnie
- ocena, która nie zadowala ucznia może nie zostać wpisana do dziennika,
- wyjątek stanowi ocena niedostateczna za próbę oszustwa
- uczniowie, którzy zaliczą 6 artykułów dodatkowych otrzymują dodatkową premię w postaci oceny celującej częściowej traktowanej tak jak ocena za lekturę
- zaliczonym artykułem uczeń może wykreślić ocenę niedostateczną wagi jeden

4. Oceny za udział w konkursach określa każdorazowo regulamin konkursu

5. Zestawienie form sprawdzania wiedzy wraz z wagami ocen.

Sprawdzian całogodzinny	waga cztery
Kartkówka	waga dwa
Referat przygotowany w domu	waga dwa
Ocena za lekturę dodatkową	waga dwa
Prezentacja przygotowana na lekcji	waga jeden
Artykuł popularnonaukowy	waga jeden

II Ocena śródroczna

2) oceny klasyfikacyjne śródroczne ustalane są wg następujących zasad:

a) uzyskanie oceny pozytywnej wymaga jednoczesnego:

- zaliczenia na 30% (1+) wszystkich obowiązkowych sprawdzianów powtórzeniowych

- osiągnięcia progu 1,8 średniej ważonej

2. Pozostałe oceny uczeń uzyskuje ocenę po przekroczeniu progów:

Ocena	Średnia ocen
celujący	powyżej 5,40
bardzo dobry	4,50 - 5,39
dobry	3,60 - 4,59
dostateczny	2,70 - 3,59
dopuszczający	1,80 – 2,69
niedostateczny	1,0 – 1,79

III. Ocena końcoworoczna

1. Ocena końcowa jest oceną całoroczną, co oznacza, że wystawiana jest na podstawie ocen cząstkowych z całego roku.

a) uzyskanie oceny pozytywnej wymaga jednocześnie:

- zaliczenia na 30% (1+) wszystkich obowiązkowych sprawdzianów powtórzeniowych
- osiągnięcia progu 1,8 średniej ważonej

Ocena	Średnia ocen
celujący	powyżej 5,40
bardzo dobry	4,50 - 5,39
dobry	3,60 - 4,59
dostateczny	2,70 - 3,59
dopuszczający	1,80 – 2,69
niedostateczny	1,0 – 1,79

4. Warunki uzyskiwania oceny końcowej rocznej wyższej od przewidywanej.

- W celu uzyskania oceny rocznej wyższej od przewidywanej uczeń pisze sprawdzian z materiału całorocznego umniejszonego o treści tych rozdziałów, z zakresu których sprawdzian powtórzeniowy napisał na ocenę o którą się ubiega lub wyższą.
- Sprawdzian ma formę testu, zawierającego jedno zadanie rozwiniętej odpowiedzi i jest ułożony z zadań odnoszących się do wymagań edukacyjnych niezbędnych do otrzymania oceny, o którą uczeń się ubiega.

IV Sprawy ogólnoorganizacyjne

A. Nieprzygotowanie się ucznia do lekcji

1. Uczniowi przysługuje prawo do jednorazowego zgłoszenia „enki” w ciągu semestru.
Uczeń zgłasza „enkę” gdy jest nieprzygotowany do lekcji z każdego innego powodu niż dłuższa choroba.
2. Uczeń może zwiększyć pulę „enek” poprzez przygotowanie gazetki tematycznej, bądź przygotowanie pomocy dydaktycznych;
3. Nauczyciel może zawiesić tę możliwość w stosunku do ucznia w przypadku, gdy uczeń nadużywania możliwości zdobywania dodatkowych „enek”, jeśli w opinii nauczyciela może to zaowocować problemami w nauce w przyszłości.
3. „Enka” nie wykorzystana w pierwszym semestrze przechodzi na drugi semestr.
4. Uczeń ma obowiązek zgłosić „enkę” na początku lekcji – podczas czytania listy obecności przy swoim nazwisku pod sankcją nieważności

B. Usprawiedliwione chorobą nieprzygotowanie się ucznia do lekcji

1. Uczeń ma prawo zgłosić, że jest nieprzygotowany do lekcji z powodu choroby przez trzy dni od momentu przyjścia do szkoły, o ile choroba trwała przynajmniej tydzień.
2. Uczeń ma obowiązek zgłosić nieprzygotowanie z powodu choroby na początku lekcji – podczas czytania listy obecności przy swoim nazwisku. Obowiązek ten jest obłożony sankcją nieważności.
3. Uczniowie, którzy chorowali bardzo długo ustalają indywidualny tryb zaliczania zaległego materiału.

Wymagania na poszczególne oceny – klasa III a

Temat lekcji	Zagadnienia	ocena dopuszczająca Uczeń:	ocena dostateczna Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	ocena dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	ocena bardzo dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	ocena celująca Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
PRAWO						

<p>Prawo i systemy prawne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • normy prawa i ich charakter • norma prawna a przepis prawny • koncepcje budowy normy prawnej • źródła norm prawnych • system prawa stanowionego • prawo stanowione a naturalne • system prawa precedensowego • prawo zwyczajowe • prawo międzynarodowe • prawo krajowe i miejscowe • prawo publiczne i prywatne • prawo materialne i formalne • prawo cywilne • prawo karne • prawo administracyjne • hierarchiczność systemu prawnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, hipoteza, dyspozycja, sankcja • omawia cechy charakterystyczne normy prawnej • omawia budowę normy prawnej według struktury trójelementowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo pozytywne (stanowione), prawo zwyczajowe, prawo precedensowe, prawo religijne, prawo międzynarodowe, prawo krajowe, gałąź prawa, prawo miejscowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne, prawo cywilne, prawo karne, prawo administracyjne • charakteryzuje system prawa stanowionego • opisuje cechy charakterystyczne prawa precedensowego i prawa zwyczajowego • wymienia cechy prawa krajowego i miejscowego • charakteryzuje prawo prywatne i publiczne 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: norma sankcjonowana, norma sankcjonująca, system prawa, prawo naturalne, precedens, zwyczaj, prawo karne materialne, prawo karne formalne • omawia budowę normy prawnej według koncepcji norm sprzężonych • wskazuje różnice między materialnymi a formalnymi źródłami prawa • przedstawia cechy różniące prawo międzynarodowe od innych rodzajów prawa • opisuje różnice między prawem materialnym i formalnym oraz między prawem prywatnym i publicznym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: normy generalno-abstrakcyjne, normy konkretno-indywidualne • porównuje różne koncepcje budowy normy prawnej • przedstawia charakter sankcji w normie prawnej • wyjaśnia, na czym polega cywilnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • tłumaczy, na czym polega administracyjnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • omawia rodzaje niezgodności w systemie prawnym i sposoby ich usuwania • wyjaśnia dylematy związane z występowaniem zależności między prawem krajowym i międzynarodowym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega zjawisko inflacji prawa i ocenia jego konsekwencje w życiu społecznym i dla obywateli
-------------------------------	---	--	---	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • zasada spójności systemu prawnego • zasada zupełności systemu prawnego 		<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cechy i zasady prawa cywilnego oraz prawa karnego • charakteryzuje prawo administracyjne • omawia zasadę zupełności systemu prawnego • wyjaśnia, na czym polega hierarchiczność systemu prawnego 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje prawo stanowione z prawem naturalnym • charakteryzuje rodzaje prawa karnego 		
Rzeczpospolita Polska jako państwo prawa	<ul style="list-style-type: none"> • źródła prawa w Polsce • konstytucja • ustawy • umowy międzynarodowe • ratyfikacja • prawo unijne • rozporządzenia • akty prawa wewnętrznego • akty prawa miejscowego • praworządność • państwo prawa • instytucje strzegące praworządności w Polsce • gwarancje państwa prawnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja, ustawa, rozporządzenie, praworządność, Trybunał Konstytucyjny, Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, Najwyższa Izba Kontroli, sędzia, ławnik, kodeks • omawia cechy charakterystyczne <i>Konstytucji RP</i> • określa, które instytucje strzegą praworządności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: rozporządzenie z mocą ustawy, ratyfikacja, dyrektywa, statut, apelacja, kasacja, dwuinstancyjność postępowania sądowego, skarga konstytucyjna, niezawisłość sędziowska, niezależność sądów, immunitet sędziowski • charakteryzuje źródła prawa w Polsce • omawia znaczenie uchwał i 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: przepisy wykonawcze, przepisy porządkowe, rozporządzenie unijne, decyzja, zalecenie • wyjaśnia, jakie cechy konstytucji decydują o jej szczególnej formie • opisuje kategorie ratyfikowanych umów międzynarodowych • charakteryzuje rodzaje aktów prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje stosunki między prawem unijnym a prawem krajowym • przedstawia standardy państwa prawa obowiązujące w relacjach państwa z obywatelem • wyjaśnia, jakie czynniki mogą mieć wpływ na negatywne postrzeganie stanu prawa w państwie przez obywateli 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy III RP jest państwem prawa • ocenia, czy państwo polskie jest państwem praworządnym • ocenia, czy w Polsce są respektowane standardy państwa prawa w relacjach państwa z obywatelem • ocenia rolę ławników w polskim systemie sprawiedliwości

	<ul style="list-style-type: none"> • niezawisłość sędziowska i niezależność sądów • sędziowie • ławnicy • gałęzie prawa i kodeksy w Polsce • kodeks prawa cywilnego • kodeks prawa pracy • kodeksy prawa karnego • prawo administracyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia gałęzie prawa i kodeksy obowiązujące w Polsce 	<p>rozporządzeń w hierarchii aktów prawnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cechy charakterystyczne aktów prawa wewnętrznego i aktów prawa miejscowego • omawia zasady państwa prawa • wymienia środki odwoławcze od wyroków sądów oraz instrumenty chroniące wolności i prawa obywatelskie • wyjaśnia, na czym polega zasada niezawisłości sędziowskiej • tłumaczy, na czym polega zasada niezależności sądów i jak jest realizowana w praktyce • przedstawia rolę i zadania ławników • charakteryzuje kodeksy prawa obowiązujące w Polsce 	<p>stanowionych przez organy UE</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia rodzaje aktów prawa miejscowego • przedstawia warunki wystąpienia praworządności formalnej i materialnej • wymienia i charakteryzuje gwarancje państwa prawnego • omawia gwarancje umożliwiające przestrzeganie zasady niezawisłości sędziowskiej • opisuje prawa i odpowiedzialność sędziów w Polsce • określa warunki, które musi spełnić kandydat na ławnika • wyjaśnia różnice między sędzią a ławnikiem 		
--	--	--	---	---	--	--

<p>Prawo cywilne i rodzinne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • cechy prawa cywilnego • osoba fizyczna a osoba prawna • zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych • odpowiedzialność cywilna • postępowanie cywilne • orzeczenia sądowe • środki odwoławcze • małżeństwo jako instytucja prawna • warunki zawarcia małżeństwa • skutki zawarcia małżeństwa • ustanie małżeństwa i separacja • władza rodzicielska • prawa i obowiązki dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: powód, pozwany, małżeństwo • opisuje podstawowe zasady prawa cywilnego • wyjaśnia, dlaczego małżeństwo jest instytucją prawną • omawia prawa i obowiązki rodziców • przedstawia prawa i obowiązki dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna, rozwód, separacja, konkubinaty • przedstawia podział prawa cywilnego • określa warunki wystąpienia pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych • wymienia rodzaje odpowiedzialności cywilnej i ich cechy charakterystyczne • podaje warunki zawarcia małżeństwa i jego skutki prawne • wyjaśnia, w jakich sytuacjach następuje unieważnienie małżeństwa lub dochodzi do separacji 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: apelacja, skarga kasacyjna, zażalenie, orzeczenie sądowe • opisuje cechy prawa cywilnego • przedstawia różnice między osobą fizyczną a osobą prawną • omawia konsekwencje posiadania zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych • opisuje zasady postępowania cywilnego • omawia rodzaje postępowań przed sądami cywilnymi • przedstawia cechy orzeczeń sądowych • wymienia cechy charakterystyczne środków odwoławczych w procesach cywilnych • omawia rodzaje małżeństw • wyjaśnia różnice między 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i przejawy kryzysu małżeństwa we współczesnym społeczeństwie • wyjaśnia przyczyny niezadowolenia obywateli z działalności sądów 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy społeczne przyzwolenie na kary cielesne wobec dzieci jest słuszne i zgodne z prawem
---------------------------------	---	---	--	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, na czym polega władza rodzicielska 	małżeństwem a konkubinatem		
Prawo karne	<ul style="list-style-type: none"> • podstawowe pojęcia prawa karnego • odpowiedzialność karna • uczestnicy powstania karnego • organy procesowe postępowania karnego • strony procesowe • przedstawiciele procesowi • naczelne zasady postępowania karnego • rodzaje czynności procesowych • postępowanie przygotowawcze • postępowanie główne • postępowanie odwoławcze – apelacja • kasacja • przestępstwa ścigane z oskarżenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, zbrodnia, występki • omawia zasady odpowiedzialności karnej • wymienia kary i środki karne przewidziane w polskim prawie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: czyn zabroniony, prokurator, oskarżyciel, oskarżony, podejrzany, skazany, obrońca, pełnomocnik, apelacja, świadek • tłumaczy różnice między przestępstwem a wykroczeniem • wymienia rodzaje przestępstw • charakteryzuje zasady prawa karnego i postępowania karnego • wymienia uczestników postępowania karnego • omawia prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkom 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: wina umyślna, wina nieumyślna, oskarżyciel publiczny, oskarżyciel prywatny, oskarżyciel posiłkowy, kasacja zwyczajna, kasacja nadzwyczajna, świadek incognito, świadek koronny • omawia funkcje i zadania organów procesowych oraz stron procesowych w postępowaniu karnym • przedstawia rolę przedstawicieli procesowych w procesie karnym • wymienia rodzaje czynności procesowych • omawia rodzaje kasacji i ich skutki prawne 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: kontratyp, dewolutywność, suspensywność • przedstawia cele postępowania przygotowawczego i czynności w nim podejmowane • omawia przebieg postępowania głównego w procesie karnym • charakteryzuje postępowanie odwoławcze, warunki apelacji i jej konsekwencje • wyjaśnia różnice między przestępstwami ściganymi z oskarżenia publicznego i prywatnego • formułuje stanowisko w sporze o to, co jest ważniejsze w zapobieganiu 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia rolę oskarżycieli posiłkowych w procesie karnym

	<p>publicznego i prywatnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskarżyciel posiłkowy • prawa przysługujące ofierze • prawa oskarżonego • prawa świadka 			<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rolę i zadania oskarżyciela posiłkowego 	<p>przestępczości: surowość czy nieuchronność kary</p>	
<p>Prawo administracyjne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • cechy prawa administracyjnego • akt administracyjny i inne dokumenty • struktura administracji publicznej • podział aktów administracyjnych • kryteria ważności aktu administracyjnego • sądownictwo administracyjne w Polsce • typy postępowania administracyjnego • uczestnicy postępowania administracyjnego • przebieg postępowania administracyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: akt administracyjny • przedstawia cechy charakterystyczne aktów administracyjnych • wymienia kryteria ważności aktu administracyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: decyzja, postanowienie, odwołanie, zażalenie, skarga • omawia normy postępowania administracyjnego • opisuje strukturę administracji publicznej i sądownictwa administracyjnego w Polsce • charakteryzuje rodzaje aktów administracyjnych • przedstawia przebieg postępowania administracyjnego • opisuje uwarunkowania 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: biegły, skarga kasacyjna • wymienia kryteria stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej • przedstawia strukturę i zadania NSA • omawia rodzaje postępowania administracyjnego • przedstawia rolę i zadania uczestników postępowania administracyjnego • wyjaśnia różnice między decyzją a postanowieniem • tłumaczy różnice między 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia zadania poszczególnych izb NSA • wyjaśnia, jakie czynniki ograniczają możliwość skutecznego załatwienia spraw z zakresu prawa administracyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, jakie znaczenie i skuteczność ma możliwość odwoływania się od decyzji administracyjnych

	<ul style="list-style-type: none"> • decyzje i postanowienia • odwołanie • zażalenie • skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego • skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego 		<p>uchylenia lub zmiany decyzji</p>	<p>odwołaniem a zażaleniem</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady wnoszenia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego • przedstawia zasady wnoszenia skargi kasacyjnej do NSA 		
Obywatel wobec prawa	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc prawna • pozew w sprawie cywilnej • nieprocesowy tryb spraw cywilnych • formułowanie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • przygotowanie odwołania od decyzji administracyjnej • prawa konsumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, konsument • wymienia podmioty uprawnione do świadczenia pomocy prawnej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zakres i zasady udzielania pomocy prawnej • omawia obowiązki podmiotów świadczących pomoc prawną • wymienia obligatoryjne elementy pozwu • wypełnia wzór zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • wypełnia wzór odwołania od decyzji administracyjnej • podaje prawa konsumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady sporządzania pozwu w sprawie cywilnej • wymienia dodatkowe elementy pozwu • wyjaśnia, na czym polega nieprocesowy tryb spraw cywilnych • przedstawia zasady składania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • omawia zasady sporządzania odwołania od decyzji administracyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia czynniki, które sprzyjają rozwojowi świadomości prawnej obywateli i ją ograniczają • omawia społeczne skutki niskiego poziomu wiedzy prawnej obywateli 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia świadomość społeczną obywateli
STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE						

<p>Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pojęcie stosunków międzynarodowych • podmioty stosunków międzynarodowych • specyficzne podmioty prawa międzynarodowego • międzynarodowe prawo publiczne • społeczność międzynarodowa • ład (porządek) międzynarodowy • typy ładu międzynarodowego • stosunki międzynarodowe w perspektywie historycznej • ład westfalski, wersalski, jałtański i postzimnowojenny • nowe osie podziału świata • bogata Północ i biedne Południe • przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: mocarstwo • określa podmioty stosunków międzynarodowych • wymienia mocarstwa i organizacje międzynarodowe mające wpływ na sytuację międzynarodową w XX i XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: stosunki międzynarodowe, ład (porządek) międzynarodowy, globalna Północ, globalne Południe • przedstawia cechy charakterystyczne podmiotów prawa międzynarodowego • omawia zasady prawa międzynarodowego • charakteryzuje ład międzynarodowy • określa cechy współczesnego układu sił na świecie • wymienia i opisuje kryteria podziału na globalną Północ i globalne Południe • omawia przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • przedstawia formy pomocy rozwojowej dla krajów Południa 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: podmiot prawa międzynarodowego, ład westfalski, ład wiedeński, ład wersalski, ład jałtański (zimnowojenny), ład postzimnowojenny, dekolonizacja • opisuje podmioty stosunków międzynarodowych będące i niebędące podmiotami prawa międzynarodowego • charakteryzuje specyficzne podmioty prawa międzynarodowego • opisuje cechy społeczności międzynarodowej • omawia rodzaje ładu międzynarodowego • przedstawia współczesne podziały świata • określa różnice między globalną Północą a globalnym Południem 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia źródła międzynarodowego prawa publicznego • omawia rozwój stosunków międzynarodowych w starożytności i średniowieczu • opisuje cechy charakterystyczne ładu westfalskiego, wiedeńskiego, wersalskiego, jałtańskiego, postzimnowojennego • charakteryzuje procesy wywierające największy wpływ na obecny porządek międzynarodowy 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia zaangażowanie krajów Północy w pomoc krajom Południa • ocenia współczesny układ sił na świecie z punktu widzenia bezpieczeństwa międzynarodowego
---	--	---	---	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc rozwojowa dla krajów Południa 					
Globalizacja współczesnego świata	<ul style="list-style-type: none"> • istota globalizacji • etapy globalizacji • wymiary globalizacji (gospodarczy, polityczny, komunikacyjny, ekologiczny, kulturowy) • skutki globalizacji • najważniejsi aktorzy globalizacji • Światowa Organizacja Handlu • Bank Światowy • Międzynarodowy Fundusz Walutowy • korporacje międzynarodowe • organizacje pozarządowe i media • ruch alterglobalistyczny 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: globalizacja • omawia cechy charakterystyczne globalizacji • opisuje pozytywne i negatywne skutki globalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: internacjonalizacja, społeczeństwo wielokulturowe, polityka zrównoważonego rozwoju, alterglobaliści • charakteryzuje proces globalizacji w wymiarze gospodarczym, politycznym, komunikacyjnym, ekologicznym i kulturowym • wyjaśnia, jaką rolę we współczesnym świecie odgrywają korporacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe i media • omawia cele i sposoby działania alterglobalistów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: regionalizacja polityczno-gospodarcza, makdonaldyzacja, antyglobaliści • wymienia i opisuje etapy globalizacji • przedstawia wymiary globalizacji • charakteryzuje rolę i znaczenie Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego we współczesnym świecie • omawia różnice między alterglobalistami i antyglobalistami • określa przyczyny nieskuteczności działań zmierzających do 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: tzw. efekt motyla • identyfikuje postacie: Anthony'ego Giddensa, Zygmunta Bauman, Josepha E. Stiglitz • wymienia aktorów globalizacji i określa ich znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia proces globalizacji we współczesnym świecie • ocenia, który z wymiarów globalizacji ma obecnie największe znaczenie • omawia i ocenia zjawiska związane z globalizacją • ocenia działalność Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego

				zahamowania procesu globalizacji		
Współczesne konflikty międzynarodowe	<ul style="list-style-type: none"> definicja konfliktu międzynarodowego przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości przyczyny konfliktów w XXI w. współczesne konflikty zbrojne podział konfliktów terroryzm – największe zagrożenie współczesności metody działań terrorystów terroryzm polityczny i inne motywacje terrorystów strategie walki z terroryzmem i reakcje na terroryzm pacyfizm metody pokojowego rozstrzygania sporów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: konflikt międzynarodowy, wojna, terroryzm wyjaśnia, dlaczego terroryzm jest największym zagrożeniem współczesności określa przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych wymienia metody rozwiązywania sporów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: geopolityka, konflikt zbrojny, cyberterroryzm, pacyfizm charakteryzuje przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych omawia metody działań terrorystów i ich motywacje tłumaczy, jakie jest znaczenie współpracy międzynarodowej dla zwalczania terroryzmu przedstawia działalność pacyfistów i pozarządowych organizacji pacyfistycznych charakteryzuje dyplomatyczne i sądowe metody pokojowego rozstrzygania sporów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu: geoekonomia identyfikuje postaci: Alberta Einsteina, Lwa Tołstoja, Mahatmy Gandhiego, Martina Luthera Kinga podaje przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości omawia typologię współczesnych konfliktów przedstawia rodzaje terroryzmu charakteryzuje terroryzm polityczny wymienia organizacje polityczne uznane za terrorystyczne opisuje reakcje społeczności międzynarodowej na terroryzm wymienia pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje strategie walki z terroryzmem podaje przykłady międzynarodowych reakcji na terroryzm wyjaśnia, jakie znaczenie w współczesnym świecie ma Pokojowa Nagroda Nobla 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia skuteczność rozwiązywania konfliktów we współczesnym świecie ocenia, czy walka z terroryzmem przynosi efekty

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki, które decydują o tym, że większość konfliktów zbrojnych toczy się obecnie w rejonach świata zaliczanych do globalnego Południa 	<p>organizacje pacyfistyczne</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego współczesne konflikty lokalne mają najczęściej charakter globalny przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka podejmowane przez laureatów Pokojowej Nagrody Nobla 		
Organizacja Narodów Zjednoczonych	<ul style="list-style-type: none"> Liga Narodów <i>Karta atlantycka i Deklaracja Narodów Zjednoczonych</i> konferencja w San Francisco cele i zasady działania ONZ organy ONZ – ich kompetencje i sposób działania System Narodów Zjednoczonych organizacje wyspecjalizowane 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu: Organizacja Narodów Zjednoczonych zna datę podpisania <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> (26 czerwca 1945 r.) omawia cele i zasady działania ONZ wymienia organy ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretariat, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna, organizacje wyspecjalizowane zna datę konferencji w San Francisco (kwiecień–czerwiec 1945 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: Liga Narodów, Rada Powiernicza zna daty powstania Ligi Narodów (1919 r.), podpisania <i>Karty atlantyckiej</i> (1941 r.), podpisania <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> (1942 r.) charakteryzuje cele i działalność Ligi Narodów omawia znaczenie <i>Karty atlantyckiej</i> i 	<ul style="list-style-type: none"> zna daty powstania UNICEF (1946 r.), UNESCO (1945 r.), UNHCR (1950 r.), FAO (1945 r.), ILO (1946 r.), IAEA (1957 r.), WHO (1948 r.), UNIDO (1966 r.) charakteryzuje udział Polski w pracach ONZ i organizacji wyspecjalizowanych przedstawia okoliczności powstania Ligi Narodów 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i jej wpływ na sytuację międzynarodową w dwudziestoleciu międzywojennym ocenia rolę i działalność ONZ we współczesnym świecie

	<p>Narodów Zjednoczonych</p> <ul style="list-style-type: none"> • rola ONZ po II wojnie światowej • rola ONZ po zakończeniu zimnej wojny • kontrowersje wokół reformy ONZ 		<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postać Ban Ki-Moona • charakteryzuje kompetencje Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości • omawia skład Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa • wyjaśnia, co składa się na System Narodów Zjednoczonych • wymienia organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych • omawia rolę ONZ po II wojnie światowej i po zakończeniu zimnej wojny 	<p><i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> dla powstania ONZ</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia okoliczności powstania ONZ • opisuje sposób działania Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości • przedstawia kompetencje i sposób działania Rady Gospodarczej i Społecznej • charakteryzuje zadania organizacji wyspecjalizowanych Narodów Zjednoczonych • opisuje kierunki działalności ONZ zapisane w <i>Milenijnych Celach Rozwoju</i> • omawia cele i przejawy reformy ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje metody podejmowania decyzji w Zgromadzeniu Ogólnym, Radzie Bezpieczeństwa, Sekretariacie i Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości • wyjaśnia, czego dotyczą kontrowersje wokół reformy ONZ • tłumaczy, jaki wpływ ma ONZ na codzienne życie obywateli różnych państw 	
--	--	--	--	---	---	--

<p>Międzynarodowy system bezpieczeństwa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • bezpieczeństwo międzynarodowe • operacje pokojowe ONZ • unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego – struktura i działania • relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi • współczesne zadania NATO • Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie • koncepcje bezpieczeństwa OBWE • wybrane regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) • zna datę zawarcia <i>Traktatu północnoatlantyckiego</i> (1949 r.) • charakteryzuje cele i zadania NATO • omawia koncepcję bezpieczeństwa OBWE 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: operacja pokojowa, izolacjonizm, przymierze, koalicja, partnerstwo strategiczne, sojusz • zna datę powstania OBWE (1995 r.) • przedstawia cele i zadania operacji pokojowych ONZ • omawia warunki członkostwa w NATO • podaje przykłady i cele wybranych operacji NATO • charakteryzuje regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: trwała neutralność, neutralność tymczasowa, hegemonizm, polityka neutralności, bezpieczeństwo zbiorowe, bezpieczeństwo kooperatywne, wspólnota bezpieczeństwa • zna datę podpisania traktatu brukselskiego ustanawiającego Unię Zachodnioeuropejską (1948 r.) i lata obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.) • opisuje strategię interwencji pokojowych ONZ • przedstawia okoliczności powstania NATO • omawia proces poszerzania NATO 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi • opisuje unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • omawia argumenty odnoszące się krytycznie do operacji pokojowych prowadzonych obecnie na świecie • porównuje cele i metody działania NATO i OBWE 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia skuteczność działania światowych, europejskich i regionalnych systemów bezpieczeństwa i współpracy
---	--	--	---	--	--	---

				<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje strukturę NATO • przedstawia okoliczności powstania OBWE • określa zasięg oddziaływania OBWE i strukturę organizacji • wyjaśnia, na czym polega różnica między unilateralnymi a multilateralnymi strategiami zapewniania bezpieczeństwa 		
Integracja europejska po II wojnie światowej	<ul style="list-style-type: none"> • europejska jedność i różnorodność • idea zjednoczeniowa w historii Europy • ład wiedeński • Paneuropa • droga ku współczesnej integracji i pierwsze plany zjednoczenia • plan Marshalla • koncepcje integracji • początek procesu integracji – powstanie EWWiS 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS), Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Europejska Wspólnota Energii Atomowej (Euratom), • zna daty powołania EWWiS (1951 r.), podpisania traktatów rzymskich (1957 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Unia Zachodnioeuropejska (UZ), Rada Europy, Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (EFTA) • zna daty powstania Rady Europy (1949 r.), obrad Konferencji Bezpieczeństwa i 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Paneuropa, dwubiegunowy układ sił, Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), Europejska Wspólnota Obronna (EWO), Europejska Wspólnota Polityczna (EWP) • zna daty realizacji planu Marshalla (1948–1952 r.), powstania RWPG (1949 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty ogłoszenia planu Marshalla (1947 r.), powołania EWO (1952 r.) i EWP (1953 r.) • identyfikuje postacie: Richarda Coudenhove-Kalergiego, Aristide’a Brianda • omawia ideę zjednoczeniową Europy na przestrzeni dziejów od starożytności do XIX w. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie traktatów rzymskich dla integracji europejskiej • wydaje opinię na temat roli UE we współczesnej Europie • ocenia, jaki sposób przynależność do UE wpływa na rozwój państw członkowskich • ocenia wpływ członkostwa w UE

	<ul style="list-style-type: none"> • fiasko EWO i EWP • pogłębienie integracji – EWG i Euratom • traktat z Maastricht • rozszerzenie UE • inne inicjatywy integracyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny integracji europejskiej • omawia cele i zadania EWG i Euratomu 	<p>Współpracy w Europie (1973–1975 r.), pierwszych wyborów do Parlamentu Europejskiego (1979 r.), układu z Schengen (1985 r.), traktatu z Maastricht (1992 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Jeana Monneta, Roberta Schumana, Paul-Henriego Spaaka, Alcide De Gasperiego, Konrada Adenauera • wskazuje na mapie etapy rozszerzania wspólnot • wymienia etapy integracji europejskiej po II wojnie światowej • omawia cele i zadania EWWiS • wymienia ojców założycieli zjednoczonej Europy 	<p>planu Schumana (1950 r.), powstania EFTA (1960 r.), podpisania traktatu o fuzji (1965 r.), zawarcia traktatu amsterdamskiego (1997 r.), podpisania <i>Jednolitego aktu europejskiego</i> (1986 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie: George’a Marshalla, Charles’a de Gaulle’a • wyjaśnia, z czego wynika europejska jedność i różnorodność • przedstawia przyczyny i okoliczności integracji europejskiej po II wojnie światowej • tłumaczy, jaki wpływ na integrację europejską miał plan Marshalla • porównuje koncepcje integracji europejskiej po II wojnie światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia okoliczności pojawienia się idei zjednoczeniowych na początku XX w. • charakteryzuje ideę Paneuropę i próby jej realizacji • opisuje ideę integracji Europy autorstwa Aristide’a Brianda • wyjaśnia, dlaczego idea zjednoczeniowe pojawiające się na początku XX w. nie zostały zrealizowane • omawia pierwsze plany zjednoczenia Europy po II wojnie światowej • przedstawia stosunek opinii publicznej do postanowień traktatu z Maastricht • charakteryzuje pozytywne i negatywne aspekty występowania różnic w poziomie rozwoju gospodarczego 	<p>na życie codzienne obywateli</p>
--	---	--	--	--	---	-------------------------------------

			<ul style="list-style-type: none"> • opisuje etapy rozszerzania wspólnot • wyjaśnia cele unii gospodarczej, monetarnej i politycznej według traktatu z Maastricht • omawia strukturę UE opartą na trzech filarach • przedstawia cele i zadania Rady Europy • charakteryzuje cele i zadania KBWE 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje, na czym polegał plan Schumana • wyjaśnia, dlaczego EWO i EWP poniosły fiasko • przedstawia rolę ojców założycieli w procesie integracji europejskiej • wyjaśnia, na czym polegała idea <i>Europy ojczyzn</i> • charakteryzuje etapy gospodarczej i politycznej integracji Europy • omawia rolę traktatu z Maastricht dla integracji europejskiej • przedstawia relacje między Radą Europy a UE 	między krajami członkowskimi UE	
Jak funkcjonuje Unia Europejska?	<ul style="list-style-type: none"> • traktaty europejskie • zasady ustrojowe UE • Parlament Europejski • Rada Europejska • Rada UE 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Parlament Europejski, Rada Europejska, Komisja Europejska, Trybunał Sprawiedliwości UE 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: zasada subsydiarności (pomocniczości), Rada UE, Trybunał Obrachunkowy UE, Europejski Bank Centralny, Unia 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: traktat amsterdamski, traktat nicejski, traktat lizboński, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, Komitet 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia charakter i znaczenie traktatów rewizyjnych • opisuje wpływ traktatów rewizyjnych na suwerenność państw członkowskich 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia praktyczne stosowanie zasady subsydiarności i solidarności w polityce UE • ocenia, czy system organów UE jest zorganizowany

	<ul style="list-style-type: none"> • Komisja Europejska • Trybunał Sprawiedliwości UE • Trybunał Obrachunkowy UE • Europejski Bank Centralny • organy doradcze UE • Unia Gospodarcza i Walutowa • polityka regionalna (spójności) • proces legislacyjny w UE • budżet roczny UE 	<ul style="list-style-type: none"> • określa zasady ustrojowe UE • wymienia instytucje Unii Europejskiej • podaje nazwy organów doradczych UE 	<p>Gospodarcza i Walutowa, polityka regionalna (spójności)</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje zasady ustrojowe UE • przedstawia kompetencje Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE, Trybunału Obrachunkowego UE oraz Europejskiego Banku Centralnego • omawia znaczenie wprowadzenia wspólnej waluty • wyjaśnia, na czym polega polityka regionalna UE • przedstawia strukturę dochodów i wydatków budżetowych UE 	<p>Regionów, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna daty podpisania traktatu amsterdamskiego (1997 r.), traktatu nicejskiego (2001 r.), traktatu lizbońskiego (2007 r.) • wymienia najważniejsze postanowienia traktatów rewizyjnych • przedstawia skład i funkcjonowanie Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE • określa zadania wysokiego przedstawiciela UE do spraw zagranicznych i 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia relacje między Komisją Europejską a innymi instytucjami UE • charakteryzuje sposób podejmowania decyzji w Radzie UE • wyjaśnia, jaką rolę w procesie legislacyjnym odgrywają Komisja Europejska, Parlament Europejski i Rada UE 	<p>na zasadzie trójpodziału władzy</p>
--	--	--	--	---	---	--

				<p>polityki bezpieczeństwa</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia skład Europejskiego Banku Centralnego • omawia skład i zadania organów doradczych UE • opisuje etapy powołania Unii Gospodarczej i Walutowej • przedstawia mechanizmy finansowania <p>polityki regionalnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje proces legislacyjny w UE • opisuje procedurę budżetową UE 		
<p>Europa wśród światowych mocarstw</p>	<ul style="list-style-type: none"> • cechy Unii Europejskiej • fiasko <i>Konstytucji dla Europy</i> • społeczeństwo europejskie • koncepcja europeizacji horyzontalnej • Europa a świat w XX w. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę Europy we współczesnym świecie • określa znaczenie Stanów Zjednoczonych w polityce międzynarodowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: federacja, konfederacja • omawia cechy UE jako federacji i konfederacji • opisuje relacje między UE a Stanami Zjednoczonymi • charakteryzuje stosunki UE z 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co upodabnia UE do państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego • wyjaśnia, dlaczego nie udało się wprowadzić w życie <i>Konstytucji dla Europy</i> • wskazuje zjawiska, które mają wpływ na proces 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie Jacques'a Derridy, Jürgena Habermasa • wyjaśnia, na czym polegają rządy wielopoziomowe UE i jaki mają wpływ na państwa członkowskie • charakteryzuje ideę sieciowej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ koncepcji europeizacji horyzontalnej na kształtowanie się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • ocenia rolę Europy we współczesnym świecie

	<ul style="list-style-type: none"> • Unia Europejska w epoce globalnych przemian 		<p>innymi potęgami współczesnego świata</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady korzyści płynących z funkcjonowania europejskiego społeczeństwa obywatelskiego dla UE i jej obywateli 	<p>kształtowania się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny słabości idei europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • podaje przykłady współpracy i rywalizacji UE z innymi silnymi gospodarczo podmiotami na świecie • porównuje politykę zagraniczną USA i UE 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia założenia koncepcji europeizacji horyzontalnej • omawia cechy europejskiego społeczeństwa obywatelskiego według koncepcji europeizacji horyzontalnej 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie USA w polityce międzynarodowej • poddaje ocenie stosunki między UE a USA
<p>Polska polityka zagraniczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pojęcie polityki zagranicznej • polityka zagraniczna a polityka wewnętrzna • racja stanu • cechy polityki zagranicznej • metody i środki realizacji polityki zagranicznej • dyplomacja • zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: polityka zagraniczna, racja stanu, ambasada • określa metody i środki realizacji polityki zagranicznej • omawia cele i działania polityki zagranicznej III RP 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Wyszehradzki, Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (CEFTA), konsulaty generalny, konsulaty honorowy, misja, stałe przedstawicielstwo • zna daty powstania Trójkąta Wyszehradzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Weimarski, Rada Państw Morza Bałtyckiego, Inicjatywa Środkowoeuropejska, Instytut Polski, partnerstwo wschodnie • zna daty powołania Trójkąta Weimarskiego (1991 r.), Rady Państw Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia różnice między realistami i neoliberalami w podejściu do kształtowania polityki zagranicznej • charakteryzuje proces budowania nowych powiązań regionalnych • omawia wpływ europeizacji polskiej polityki zagranicznej na współpracę regionalną 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia relacje Polski z sąsiadami • ocenia geopolityczne położenie Polski oraz jego pozytywne i negatywne aspekty

	<p>polskiej polityki zagranicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • cele i działania polityki zagranicznej III RP • budowanie nowych relacji ze Wschodem i Zachodem • najważniejsze struktury regionalne z udziałem Polski • starania o włączenie do struktur euroatlantyckich • europeizacja polityki zagranicznej • relacje Polski z sąsiadami • relacje dwustronne RP z Francją, USA i Chinami 		<p>(1991 r.), powołania CEFTA (1992 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej • podaje nazwy najważniejszych struktur regionalnych, w których uczestniczy Polska • wymienia rodzaje polskich dyplomatycznych • omawia proces włączania się Polski do NATO i UE • przedstawia polskie oczekiwania wobec UE • wyjaśnia, na czym polega europeizacja polskiej polityki zagranicznej • omawia relacje Polski z sąsiadami 	<p>(1992 r.), Inicjatywy Środkowoeuropejskiej (1992 r.), podpisania traktatów o dobrym sąsiedztwie i przyjaźni z RFN i Czechosłowacją (1991 r.) oraz z Ukrainą i Federacją Rosyjską (1992 r.), nawiązania stosunków polsko-białoruskich (1992 r.), podpisania traktatu o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy z Litwą (1994 r.), zawieszenia relacji z Białorusią (1999 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia relacje między polityką zagraniczną i wewnętrzną • charakteryzuje cele polityki zagranicznej • omawia rolę dyplomacji w kształtowaniu polityki zagranicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie relacji dwustronnych w polskiej polityce zagranicznej • charakteryzuje ewolucję polskiej polityki zagranicznej po 1989 r. 	
--	---	--	--	---	---	--

				<ul style="list-style-type: none"> • opisuje proces budowania nowych relacji Polski z państwami Europy Zachodniej • omawia cele organizacji regionalnych, w których uczestniczy Polska • wyjaśnia rolę, jaką w polityce zagranicznej UE odgrywa partnerstwo wschodnie • opisuje relacje Polski z Francją, USA i Chinami 		
Polska w Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none"> • droga Polski do UE • ratyfikacja traktatu akcesyjnego • następstwa akcesji • europejski rynek wewnętrzny • zasady przekraczania granic przez polskich obywateli • obywatelstwo unijne • Urząd Europejskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Europass</i> • zna datę wejścia Polski do UE (1 maja 2004 r.) • omawia skutki akcesji Polski do UE • wyjaśnia, jakie znaczenie ma <i>Europass</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: referendum akcesyjne, dopłaty bezpośrednie • zna daty podpisania traktatu akcesyjnego w Atenach (kwiecień 2003 r.), referendum akcesyjnego (czerwiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Krzysztofa Skubiszewskiego, Danuty Hübner, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: kryteria kopenhaskie • zna daty podpisania układu o stowarzyszeniu (1991 r.), opracowania kryteriów kopenhaskich (1993 r.), rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych (1997 r.), ratyfikacji traktatu akcesyjnego (lipiec 2003 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty powołania Komitetu Integracji Europejskiej (1996 r.), przyjęcia <i>Narodowej strategii integracji</i> (1997 r.) • przedstawia etapy procesu negocjacyjnego w akcesji Polski do UE • wskazuje utrudnienia w wykorzystywaniu przez Polskę środków unijnych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia z wielu perspektyw skutki integracji Polski z UE • ocenia korzyści płynące z członkostwa w UE dla przeciętnego obywatela

	<p>Rzecznika Praw Obywatelskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • wnoszenie skarg do rzecznika • fundusze europejskie • środki dla małych i średnich przedsiębiorstw • wspieranie rolnictwa • wspomaganie organizacji pozarządowych • programy dla młodzieży • rozwój administracji publicznej • rozwój badań naukowych • nauka za granicą • praca w UE • <i>Europass</i> 		<p>Aleksandra Kwaśniewskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje reguły funkcjonowania europejskiego rynku wewnętrznego • przedstawia zasady poruszania się obywateli polskich po obszarze UE • wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa europejskiego • omawia rolę i zadania Urzędu Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • przedstawia procedurę wnoszenia skarg do rzecznika • omawia perspektywy nauki i pracy za granicą 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie Jana Kułakowskiego, Jana Truszczyńskiego • omawia okoliczności ratyfikacji traktatu akcesyjnego • charakteryzuje proces wstępowania Polski do Unii Europejskiej • wymienia fundusze europejskie, z których korzysta Polska • omawia wpływ środków unijnych na rozwój gospodarczy i naukowy Polski • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju rolnictwa • omawia zakres wsparcia organizacji pozarządowych ze środków UE • charakteryzuje programy UE skierowane do młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju administracji publicznej • omawia pozytywne i negatywne aspekty korzystania z funduszy unijnych przez polskich obywateli oraz instytucje unijne 	
<p>PRAWA CZŁOWIEKA</p>						

<p>Czym są prawa człowieka?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • prawa człowieka • idea i geneza praw człowieka • generacje praw człowieka • uniwersalizm praw człowieka • stan praw człowieka na świecie • przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka • omawia cechy charakterystyczne praw obywatelskich • przedstawia funkcje praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty uchwalenia <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i> (1789 r.), <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.) • charakteryzuje oświeceniową genezę praw człowieka • omawia cechy trzech generacji praw człowieka • wyjaśnia, na czym polega uniwersalizm praw człowieka • opisuje przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia ideę praw człowieka od starożytności do XVIII w. • wyjaśnia zmiany w podejściu do praw człowieka w XIX i na początku XX w. • wymienia prawa człowieka przypisane do kolejnych generacji • określa prawa zaliczane do czwartej generacji praw człowieka • opisuje przykłady państw, w których łamane są prawa człowieka • omawia stan przestrzegania praw człowieka na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego uniwersalizm praw człowieka jest kwestionowany • porównuje stopień przestrzegania praw człowieka w reżimach autorytarnych i totalitarnych oraz państwach demokratycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia stan przestrzegania praw człowieka na świecie
<p>Światowy i europejski system ochrony praw człowieka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • międzynarodowy system ochrony praw człowieka • <i>Pakty praw człowieka</i> • ochrona praw człowieka – organy pomocnicze ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia elementy wchodzące w skład międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka • określa, w jaki sposób jest zbudowany system 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty uchwalenia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.), <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty powstania Komisji Praw Człowieka ONZ (1946 r.), Rady Praw Człowieka ONZ (2006 r.), Międzynarodowego Trybunału Karnego (1998 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> i <i>Paktów praw człowieka</i> w budowaniu międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia skuteczność działania uniwersalnego i europejskiego systemu ochrony praw człowieka

	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka • Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze • system ochrony praw człowieka w Europie • Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu • postępowanie przed ETPC • Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy • system ochrony praw człowieka w Unii Europejskiej • <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> • OBWE a prawa człowieka • działania wybranych organizacji pozarządowych zajmujących się 	ochrony praw człowieka w Europie	<p><i>wolności</i> (1950 r.), <i>Paktów praw człowieka</i> (1966 r.), podpisania <i>Karty praw podstawowych Unii Europejskiej</i> (2000 r.), powstania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1995 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze akty uchwalone przez ONZ <p>wprowadzające standardy praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje skład, cele i działalność Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka • omawia procedurę postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka • charakteryzuje system ochrony 	<p>Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (1959 r.), utworzenia Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy (1999 r.), podpisania <i>Europejskiej karty społecznej</i> (1961 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje skład i działalność Komitetu Praw Człowieka • przedstawia skład, zadania i działalność Rady Praw Człowieka • omawia działalność Urzędu Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka oraz Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy • wymienia formalne warunki przyjęcia skargi indywidualnej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka • omawia wpływ OBWE na 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> dla budowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka • wyjaśnia, jaką rolę odgrywa <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> w systemie ochrony praw człowieka UE • porównuje uniwersalny i europejski system ochrony praw człowieka 	
--	---	----------------------------------	--	--	---	--

	ochroną praw człowieka		<p>praw człowieka w UE</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcje organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka • wymienia przykłady organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka 	<p>przestrzeganie praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • na wybranym przykładzie charakteryzuje działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka 		
Ochrona praw człowieka w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wolności oraz prawa człowieka i obywatela w <i>Konstytucji RP</i> • warunki ograniczenia praw i wolności • środki ochrony praw człowieka w Polsce • skarga konstytucyjna • Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich • Urząd Rzecznika Praw Dziecka • prawa socjalne • prawa człowieka w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wolności oraz prawa człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> • charakteryzuje cele i zadania pomocy społecznej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: skarga konstytucyjna • określa warunki ograniczenia praw i wolności obywateli RP zapisane w <i>Konstytucji RP</i> • wskazuje środki ochrony praw człowieka w Polsce określone w <i>Konstytucji RP</i> • omawia procedurę składania skargi konstytucyjnej • omawia zadania Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka • przedstawia realizację praw socjalnych w Polsce • opisuje działania polskiego rządu wpływające na poprawę przestrzegania praw człowieka • omawia problem przestrzegania praw mniejszości narodowych, 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wybrane programy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w Polsce monitorujące stan praw człowieka w III RP • wymienia zjawiska, które negatywnie wpływają na stopień przestrzegania praw człowieka w Polsce • wyjaśnia, dlaczego rozbudowane prawa socjalne umożliwiają władzy państwowej większą ingerencję w życie obywateli 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje oceny stopnia realizacji praw socjalnych w Polsce • ocenia rolę państwa i organizacji pozarządowych w udzielaniu pomocy społecznej obywatelom • wydaje opinię na temat respektowania praw człowieka w Polsce • ocenia, w jakim stopniu w Polsce są przestrzegane prawa mniejszości narodowych,

	<p>– opinia międzynarodowa</p> <ul style="list-style-type: none">• przestrzeganie praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych		<p>i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka</p>	<p>etnicznych i religijnych</p>		<p>etnicznych i religijnych</p>
--	---	--	--	---------------------------------	--	---------------------------------